

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.3.1.5

The Relationship between Imam Relief Committee Policies and Economic Empowerment Indicators for Rural Covered Households (Case Study: Central District of Guilan Province)

Alireza Mohammadi¹, Teymor Amar^{2*} & Nasrullah Moulai Hashjin³

1. PhD Student, Geography & Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

3. Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

* Corresponding author: Email: amar@iaurasht.ac.ir

Receive Date: 11 november2019

Accept Date: 16 march 2020

ABSTRACT

Introduction: Empowerment is one of the new methods of development with the aim of improving performance, increasing productivity, using capacities and preparing for future challenges. The term "empowerment" generally means the capacity of an individual or group to determine their own affairs. This term has been widely used in various fields such as psychology, management, education, women's studies and sociology.

Research aim: In this research, the issue of economic empowerment of rural households covered by the Imam Relief Committee (RA) in relation to the main policies of this committee in the central district of Gilan province.

Methodology: The current research is based on the descriptive-analytical method and based on the purpose of applied studies. In the descriptive part, the statistics and findings of the research are described in relation to each of the items and indicators. In the analysis section, using statistical tests and SPSS software, the mutual relationship between independent and dependent indicators will be investigated.

Studied Areas: Rural undercover households in the central district of Gilan province

Results: Based on the results of the research, among the two indicators studied in the economic sector, which were analyzed qualitatively and through the Likert scale, the index of the level of livelihood of households with an average score of 2.52 is better than the index of financial independence. In the second place is the index of the level of financial independence of the clients with an average score of 2.45. According to the results of the research, among the four studied policies, satisfaction with the policy of directing credits due to the targeting of subsidies to the covered households ranks first with an average score of 2.78. The average score of 2.67 is in the second rank of satisfaction with the policy of providing IBA insurance services. Satisfaction with the policies of provision and repair of rural housing and the payment of micro-loans are ranked third and fourth with average scores of 2.61 and 2.53, respectively.

Conclusion: The results have shown that rural development is a function of the change and evolution of farmers' knowledge and skills. Because just as they welcome the adoption of new and newer methods, and as a result, their thoughts also change, and finally, it can be said that the set of these changes increases the self-confidence of the villagers and leads to rural development. be made For this reason, empowerment is considered the most important platform for the realization of rural development.

KEYWORDS: Relief Committee, Rural Development, Empowerment, Guilan Province

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۷، شماره ۳ (پیاپی ۶۰)، پاییز ۱۴۰۱
شاپای چاپی ۰۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۰۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۵۶۳-۵۷۲

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.3.1.5

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه سیاست‌های کمیته امداد امام (ره) و شاخص‌های توانمندسازی اقتصادی خانوارهای زیرپوشش روستایی (مطالعه موردی: ناحیه مرکزی استان گیلان)

علیرضا محمدی^۱، تیمور آمار^{۲*} و نصرالله مولائی هشبجین^۳

۱. دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۲. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
۳. استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

* نویسنده مسئول: Email: amar@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۲۰ آبان ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش: ۲۶ اسفند ۱۳۹۸

چکیده

مقدمه: توانمندسازی یکی از روش‌های نوین توسعه با هدف بهبود عملکرد، افزایش بهره‌وری، استفاده از ظرفیت‌ها و آماده‌شدن برای چالش‌های آتی است. واژه «توانمندسازی» به طور کلی به معنای ظرفیت فرد یا گروه برای تعیین امور خود است. این واژه به طور گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف از جمله روان‌شناسی، مدیریت، آموزش، مطالعات زنان و جامعه‌شناسی استفاده شده است.

هدف: هدف در این پژوهش توانمندسازی اقتصادی خانوارهای روستایی تحت پوشش کمیته امداد امام (ره) در رابطه با سیاست‌های اصلی این کمیته در ناحیه مرکزی استان گیلان

روش‌شناسی تحقیق: تحقیق حاضر بر مبنای روش توصیفی - تحلیلی و بر اساس هدف از نوع مطالعات کاربردی می‌باشد. در بخش توصیفی، آمار و یافته‌های پژوهش در رابطه با هر یک از گویه‌ها و شاخص‌ها توصیف می‌شود. در بخش تحلیل نیز، با استفاده از آزمون‌های آماری و نرم‌افزار SPSS رابطه متقابل شاخص‌های مستقل و وابسته بررسی خواهد شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: خانوارهای زیرپوشش روستایی ناحیه مرکزی استان گیلان

یافته‌ها: براساس نتایج پژوهش، در بین دو شاخص مورد مطالعه در بخش اقتصادی که به صورت کیفی و از طریق طیف لیکرت بررسی شده‌اند، شاخص سطح معیشت خانوارها با نمره میانگین ۲/۵۲ نسبت به شاخص استقلال مالی وضعیت بهتری دارد. در رتبه دوم شاخص سطح استقلال مالی مددجویان با نمره میانگین ۲/۴۵ قرار دارد. براساس نتایج پژوهش، در بین چهار سیاست مورد مطالعه، رضایت مندی از سیاست هدایت اعتبارات ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها به خانوارهای تحت پوشش با نمره میانگین ۲/۷۸ در رتبه اول قرار دارد. در رتبه دوم رضایت مندی از سیاست ارائه خدمات بیمه ایبا نمره میانگین ۲/۶۷ قرار دارد. رضایت مندی از سیاست‌های تأمین و تعمیر مسکن روستایی و پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه‌ای نیز به ترتیب با نمره‌های میانگین ۲/۶۱ و ۲/۵۳ در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند.

نتایج: بیانگر این بوده است که توسعه روستایی تابعی از تغییر و تکامل دانش و مهارت کشاورزان است. زیرا همان طوری که آن‌ها از پذیرش روش‌های جدید و جدیدتر استقبال می‌کنند، و به تبع آن افکارشان نیز متحول می‌گردد و در نهایت، می‌توان گفت که مجموعه این دگرگونی‌ها اعتماد به نفس روستاییان را بالا می‌برد و توسعه روستایی منجر می‌گردد. به این خاطر، توانمندسازی مهمترین بستر برای تحقق توسعه روستایی قلمداد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: کمیته امداد، توسعه روستایی، توانمندسازی، استان گیلان

مقدمه

جوامع روستایی امروزه عمدتاً با ویژگی‌هایی مانند فقر اطلاعاتی، مهارت‌های پایین، فرهنگ کارآفرینی ضعیف و نابرابری‌های قومی و قبیله‌ای رو به رو هستند که آن‌ها را از سایر جوامع متمایز می‌کند (Cranwell et al, 2005: 1). در واقع، جامعه روستایی امروز ایران با مسائلی مانند دورافتادگی جغرافیایی، کاهش جمعیت جوان، افزایش مهاجرت، بیکاری، تغییرات ترکیب سنی جمعیت، مؤنث شدن روستاها، تغییر الگوی کشت، عدم تنوع اقتصادی، استفاده نشدن از توان‌ها و قابلیت‌ها، استحاله اجتماعی و فرهنگی و آسیب‌پذیری بالا مواجه است (طاهرخوانی، ۱۳۸۵: ۶). این مسئله در رابطه با خانوارهای فقیر روستایی بیشتر حائز اهمیت است. در واقع افراد جامعه روستایی و بالاخص افراد گروه‌های کم‌درآمد و خانوارهایی که تحت حمایت نهادهای دولتی هستند با مسائل و مشکلات بیشتری درگیر هستند. در این راستا موضوع توانمندسازی افراد فقیر مطرح می‌شود.

توانمندسازی یکی از روش‌های نوین توسعه نیروی انسانی با هدف بهبود عملکرد، افزایش بهره‌وری، استفاده از ظرفیت‌های آنان و آماده کردن آنان برای چالش‌های آتی است. واژه «توانمندسازی» به طور کلی به معنای ظرفیت فرد یا گروه برای تعیین امور خود است. این واژه از دهه ۱۹۸۰ در زمینه توسعه رایج شد و طی دو دهه اخیر، به طور گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف از جمله روان‌شناسی، مدیریت، آموزش، مطالعات زنان و جامعه‌شناسی استفاده شده است (Jackson, 2010). براین اساس توانمندسازی خانوارهای روستایی از مسائل اصلی جامعه امروز کشورهای در حال توسعه همچون ایران است. تجربه مایوس‌کننده دهه‌های اخیر و تشخیص اینکه آینده اکثر کشورهای توسعه نیافته یا در حال توسعه تا حدود زیادی به بهبود موقعیت روستایی بستگی دارد، اهمیت بی‌چون و چرای توانمندسازی روستایی برای تحقق نهایی توسعه کشورها را روشن می‌سازد.

توانمندسازی انواع مختلفی دارد. مالهورترا، شش بعد اقتصادی، اجتماعی، خانوادگی، قانونی و حقوقی، سیاسی و روانی را در توانمندسازی مدنظر قرار می‌دهد (Malhotra, 2003: 1-5). در این پژوهش موضوع توانمندسازی اجتماعی خانوارهای روستایی تحت پوشش کمیته امداد امام (ره) در رابطه با سیاست‌های اجرایی این نهاد مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع این پژوهش در راستای پاسخ به این سوال اصلی انجام می‌شود که کدامیک از سیاست‌های کمیته امداد امام (ره) در توانمندسازی اجتماعی خانوارهای روستایی نقش دارد.

ریشه اصلی توانمندسازی در اصل به انقلاب صنعتی و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و به تبع آن انقلاب در مدیریت برمی‌گردد (حسینی، ۱۳۹۳: ۲۸). توانمندسازی یکی از روش‌های نوین توسعه نیروی انسانی با هدف بهبود عملکرد، افزایش بهره‌وری، استفاده از ظرفیت‌های آنان و آماده کردن آنان برای چالش‌های آتی است. واژه «توانمندسازی» به طور کلی به معنای ظرفیت فرد یا گروه برای تعیین امور خود است. این واژه از دهه ۱۹۸۰ در زمینه توسعه رایج شد و طی دو دهه اخیر، به طور گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف از جمله روان‌شناسی، مدیریت، آموزش، مطالعات زنان و جامعه‌شناسی استفاده شده است (Jackson, 2010). واژه Empower در فرهنگ فشرده آکسفورد قدرتمند شدن، مجوز دادن، ارائه قدرت و توانا شدن، معنی شده است. توانمندسازی فرایندی است که طی آن، جوامع محروم نیازهای خود را شناسایی کرده و برای رفع آن، راه‌حل‌های مناسبی می‌یابند. توانمندسازی با ایجاد خودباوری و اتکا به نفس در افراد به عنوان مهمترین عامل توسعه برای مبارزه با فقر است و فرآیند ظرفیت‌سازی اقتصادی اجتماعی است (محمدی و هکاران، ۱۳۹۳: ۲۳۶).

اسکیونز^۱ معتقدند تعریف واضحی از توانمندسازی وجود ندارد، تعاریف مختلف توانمندسازی بستگی به رشته علمی دارد و بر حسب اهداف اجتماعی و سیاسی مختلف، به کار برده شده است (Scheyvens, 2003). مثلاً در مدیریت کسب و کار، توانمندسازی به معنای تفویض اختیار و قدرت تصمیم‌گیری از مدیریت عالی رتبه به کارکنان است (Beeton, 2006). توانمندسازی از نظر بیستیدزینسک^۲ فرایندی است که در آن افراد، کنترل زندگی خود را با همراهی دیگران در توسعه فعالیت‌ها به دست می‌آورند و ساختاری است که به افراد اجازه افزایش مشارکت در مسائلی را که مستقیماً بر آن‌ها تأثیرگذار است، می‌دهد (Mc Millan et al, 2009). توانمندسازی به معنی تشویق افراد برای مشارکت بیشتر در تصمیم‌گیری‌هایی است که بر فعالیت آن‌ها مؤثر است یعنی اینکه فضایی برای افراد فراهم شود تا بتوانند ایده‌های خوبی را بیافرینند و آن‌ها را به عمل تبدیل کنند.

1. Scheyvens
2. Bystydziensk

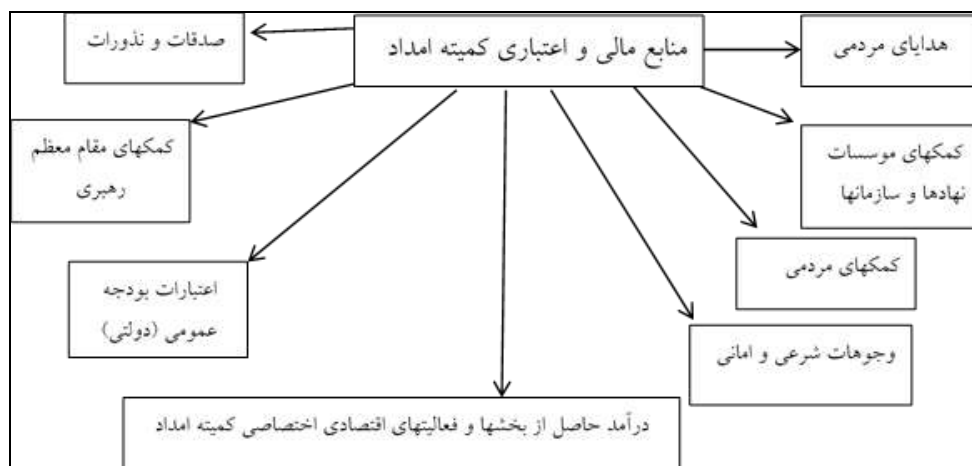
توانمندسازی عصر حیاتی در دنیای نوین است (Evans, 2010). در تعریفی دیگر توانمندسازی را استفاده از صرف خزانه دولتی نمی‌دانند بلکه فرایند ایجاد بهره‌گیری از توان و منابع محلی جوامع در جهت بهبود وضعیت اقتصادی - اجتماعی است، با این رویکرد توانمندسازی برای به دست گرفتن فرایند توسعه مردم، یک امر ضروری است (Tremblay & Gulberlet, 2010: 3). هدف توانمندسازی کمک به افراد ضعیف است تا بر ضعف‌هایشان غلبه کنند. مهارت‌ها و توانایی‌هایشان را برای کنترل عاقلانه بر زندگی افزایش دهند و آن را در عمل پیاده نمایند. به عبارت دیگر هدف توانمندسازی ایجاد انگیزه در افراد، برای اجرای وظایف خود است (Anderson & Sandmann, 2009: 28).

امروزه استفاده از توانایی و استعداد درونی روستاییان، یکی از شیوه‌های مناسب رسیدن به هدف است که می‌تواند در قالب رویکرد توانمندسازی و ظرفیت‌سازی بروز کند (Mirka, 2005: 11-14). توانمندسازی در مناطق روستایی تغییراتی را در دانستی‌های روستاییان، نگرش، عواطف و در نحوه انجام کار آن‌ها ایجاد می‌کند و با توجه به اینکه توانمند شدن افراد روستایی و به عبارتی، افراد روستایی تا حدود بسیار زیادی به اقدامات آموزشی و تربیتی به منظور افزایش کمی و کیفی، نظام کسب و کار و ساختارها و عملکردهای روستایی بستگی دارد (Bowen & Lawler, 2002: 55-59). توانمندسازی روستایی محصول دسترسی افراد به عواملی همچون اطلاعات، سرمایه، شبکه‌ای از اعتماد در روابط اقتصادی و مهارت در تصمیم‌گیری است که در متن فضا هویت می‌یابد و به صورت نظام‌مند جایگاه و موقعیت روستاییان در بهره‌برداری از منابع و امکانات را در جوامع محلی تحت تأثیر قرار می‌دهند (عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲).

توانمندسازی انواع مختلفی دارد. مالهوترا، شش بعد اقتصادی، اجتماعی، خانوادگی، قانونی و حقوقی، سیاسی و روانی را در توانمندسازی مدنظر قرار می‌دهد (Malhotra, 2003). در این پژوهش موضوع توانمندسازی اقتصادی خانوارهای روستایی تحت پوشش کمیته امداد امام (ره) در رابطه با سیاست‌های اجرایی این نهاد مورد بررسی قرار گرفته است. توانمندسازی اقتصادی وضعیتی است که در آن زنان بتوانند درآمد کافی برای تأمین نیازهای اساسی خود را به طور پایدار فراهم کنند (OECD, 2012). این بعد از توانمندسازی با شاخص‌هایی مانند کسب یا افزایش درآمد، توانایی بازپرداخت وام، و قدرت پس‌انداز کردن تعریف می‌شود (غفاری و همکاران، ۱۳۸۸). از نظر تیموتی، این توانمندی اقتصادی زمانی تحقق می‌یابد که یک صنعت، مزایای مالی بلندمدت ایجاد کند. محققانی چون اسکینوز، تیموتی، وایت معتقدند پایدارترین شکل توانمندسازی اقتصادی در کشورهای در حال توسعه زمانی روی می‌دهد که در درون جامعه، مزایای مالی به دست آید و از طریق تعاونی‌ها و شبکه‌های جامعه تقسیم شود. یکی از موارد مهم در توانمندسازی اقتصادی چگونگی کاهش فقر از طریق سودآوری اقتصادی و پایدار کردن آن در نواحی روستایی و فقیر است. در واقع توانمندسازی اقتصادی سبب تسهیل یکپارچگی اجتماعی و کاهش فقر می‌شود. به بیان پیرس تهیه محصولات کشاورزی و ساختن صنایع دستی نمونه‌ای از توانمندسازی اقتصادی و رایج‌ترین شکل آن در بیشتر بخش‌های جهان است. به ویژه برای زنان که به طور سنتی، از لحاظ اقتصادی وابسته به همسرانشان هستند، چنین مواردی باعث کسب درآمد برای آن‌ها می‌شود. زنان امروزه با تولید صنایع دستی برای گردشگران، کنترل بیشتری بر امنیت مالی خود دارند. اما کمبود مهارت و تکنولوژی مدرن، به عنوان مانعی در این مسیر برای توسعه اقتصادی عمل می‌کنند (Timothy, 2007).

توانمندسازی اقتصادی فرایندی است که با فراهم سازی ابزارهای لازم، قدرت استفاده بهینه از منابع را در روستائیان ایجاد و زمینه را برای ارتقای مهارت‌های ادراکی افراد و تشخیص مشکلات و تعیین اولویت‌های اقتصادی مهیا می‌کند. بنابراین توانمندسازی اقتصادی افراد، جوامع و حتی ملت‌ها به معنی ایجاد قابلیت‌های لازم برای کسب مسئولیت جمعی در فعالیت‌های اقتصادی، به منظور دستیابی به یک زندگی بهتر و مدیر توسعه خود شدن می‌باشد. با این تفاسیر توانمندسازی اقتصادی محصول توازن قدرت در روابط فضایی است (روضوی، ۱۳۸۴). توانمندی اقتصادی به عنوان زیربنای دستیابی به قابلیت‌ها و توانمندی‌های لازم برای بهبود کیفیت زندگی تلقی شده و مفهوم آن توانایی در تأمین نیازهای اساسی به صورت پایدار است. در واقع هدف، بازگرداندن اقشار محروم به چرخه اقتصاد رسمی و بیمه‌های اجتماعی بوده و نتیجه آن بی‌نیازی خانوار از حمایت‌های مستقیم است (شریفی و همکاران، ۱۳۸۹). توانمندسازی اقتصادی دسترسی زنان به منابع اقتصادی از جمله شغل، خدمات مالی، اموال و دیگر دارایی‌های مولد، توسعه مهارت‌ها و اطلاعات بازار را افزایش می‌دهد (Horrel & Krishnan, 2006). در کل می‌توان گفت هدف از این نوع توانمندسازی کمک به افراد ضعیف است تا تلاش نمایند بر ضعف‌هایشان غلبه، جنبه‌های مثبت زندگی‌شان را بهبود بخشیده، مهارت‌ها و توانایی‌هایشان را برای کنترل عاقلانه بر زندگی افزایش داده و آن را در عمل پیاده نمایند (کیمیایی، ۱۳۹۰).

کمیته امداد امام خمینی (ره) در اواخر ۱۳۵۷ تاسیس شد، اما پس از نه سال، اساسنامه آن در سال ۱۳۶۶ تدوین شد. در اساسنامه، هدف از تشکیل کمیته امداد چنین عنوان شده است: یاری نمودن محرومان و مستضعفان، امداد درمان‌دگان و آسیب دیدگان و خودکفا کردن محرومان.

شکل ۱. منابع مالی و اعتباری کمیته امداد

در راستای تحقق سیاست های کلی برنامه پنج ساله ششم کشور، ابلاغی مقام معظم رهبری و با عنایت به سه هدف اصلی: تحقق اقتصاد مقاومتی، پیشتاز در عرصه ی علم و فناوری و تعالی و مقاوم سازی فرهنگی؛ سیاست های کلان کمیته امداد امام (ره) برای لحاظ شدن حداکثری در برنامه ششم پیشرفت کشور و تنظیم برنامه پنج ساله ی ششم امداد امام (ره) در تاریخ ۱۳۹۴/۹/۱۰ در ۲۳ بند و در سه موضوع، طبقه بندی و به تصویب هیئت امانا رسید. در این اساسنامه حوزه حمایتی، توانمندسازی و کاهش فقر به موارد زیر اشاره دارد:

- مشارکت در تحقق اقتصاد مقاومتی با تمرکز بر توانمندسازی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی اقشار نیازمند
- کمک به بهبود فضای کسب و کار و اشتغال پایدار اقشار نیازمند
- توسعه مشاغل خانگی، خرد و زودبازده با اولویت تولید روستایی و صنایع دستی
- ایجاد فرصت های جدید اقتصادی با رویکرد توانمندسازی گروه های هدف در عرصه های کشاورزی، دامپروری، صنعت، معدن و خدمات در مناطق محروم مطابق با جغرافیای فقر کشور جهت کمک به مهاجرت معکوس.
- مدیریت زنجیره‌های تولیدی و دانش بنیان درحوزه کشاورزی، صنایع تبدیلی و صنایع دستی در مناطق محروم و روستایی کشور
- افزایش و پایدارسازی تولیدات اقشار نیازمند از طریق مدیریت فرآیندهای تولید و بازرگانی در راستای استحکام اقتصاد خانواده
- تلاش برای هدایت منابع ناشی از هدمندسازی یارانه ها به برنامه حمایتی و توانمندسازی دهک های پایین درآمدی خانوارهای کشور در جهت ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی
- ارائه خدمات اجتماعی و حمایتی در جهت توانمندسازی نیازمندان
- مشارکت در تامین و مقاوم سازی مسکن مددجویان با رویکرد معماری اسلامی-ایرانی و هویت بخشی به بافت روستایی به ویژه در مناطق محروم و صعب العبور.
- توسعه حمایت حقوقی و معاضدت قضایی نیازمندان جامعه هدف با رویکرد پیشگیری و توانمندسازی
- حمایت از زنان سرپرست خانوار و استیفای حقوق ایشان و اعمال تدابیر لازم در جهت سامان دهی خانوارهای زن سرپرست تحت حمایت
- ایجاد مشوق های لازم برای ازدواج و صیانت از نهاد مقدس خانواده و ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی در جامعه هدف
- تعمیق و ترویج فرهنگ دینی و اسلامی خانواده های تحت پوشش و هنجارسازی رفتار اجتماعی آنان با ارزش‌های دینی و انقلابی با الهام از رهنمودهای حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری با استفاده از ظرفیت های فرهنگی حوزه های علمیه، امداد امام (ره) و مراکز فرهنگی.

روش پژوهش

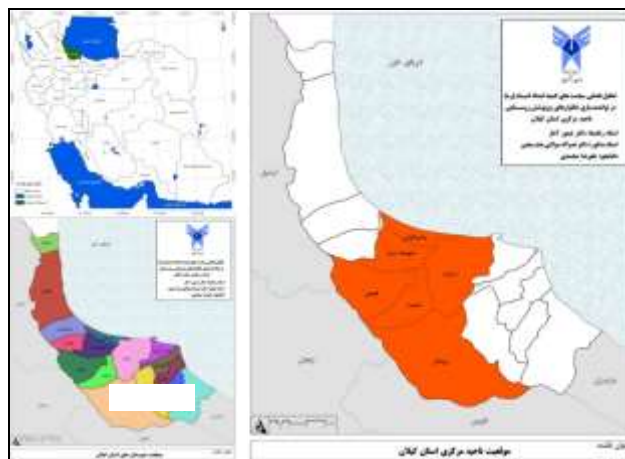
در این پژوهش برای بررسی رابطه سیاست‌های کمیته امداد امام (ره) و توانمندسازی اقتصادی خانوارهای روستایی تحت پوشش از روش‌های توصیفی - تحلیلی استفاده شده است. در بخش توصیفی، آمار و یافته‌های پژوهش در رابطه با هریک از گویه‌ها و شاخص‌ها توصیف می‌شود. در بخش تحلیل نیز، با استفاده از آزمون‌های آماری و نرم افزار SPSS رابطه متقابل شاخص‌های مستقل و وابسته بررسی خواهد شد. در پژوهش حاضر، جامعه آماری شامل مددجویان روستایی ناحیه مرکزی استان گیلان است. براساس گزارش ۱۲۰۳ سیستم جامع خدمات امداد، مجموع پرونده‌های معیشت در استان گیلان برابر با ۱۰۳۱۸۱ مورد گزارش شده است. توزیع شهرستانی و ناحیه‌ای این پرونده‌ها در گزارش مذکور نشان می‌دهد که شش شهرستان ناحیه مرکزی استان گیلان، در مجموع تعداد ۵۳۳۸۱ مددجو را به خود اختصاص داده‌اند. در واقع بالغ بر ۵۱ درصد از مددجویان روستایی استان گیلان در ناحیه مرکزی سکونت دارند. برای تعیین اندازه نمونه روش‌های مختلفی وجود دارد، جدولی که به نام جدول مورگان معروف است یکی از پرکاربردترین روش‌ها برای محاسبه حجم نمونه آماری است. براساس جدول مورگان، اندازه نمونه در پژوهش حاضر برابر با ۳۸۲ مددجو خواهد بود این اندازه نمونه براساس سهم نسبی مددجویان در هر یک از شهرستان‌های مورد مطالعه براساس جدول (۱)، توزیع شده است. در نهایت تعداد ۳۴۵ پرسشنامه کامل و بدون خطا جمع‌آوری شد.

جدول ۱. تعداد و سهم نسبی مددجویان روستایی و اندازه نمونه در شهرستان‌های ناحیه مرکزی استان گیلان

شهرستان	تعداد مددجو روستایی	سهم نسبی (درصد)	اندازه نمونه
رشت	۲۵۰۵۷	۴۶/۹۴	۱۷۹
رودبار	۴۵۱۳	۸/۴۵	۳۲
بندرانزلی	۲۴۹۵	۴/۶۷	۱۸
شفت	۴۳۸۳	۸/۲۱	۳۱
صومعه سرا	۹۹۱۷	۱۸/۵۸	۷۱
فومن	۷۰۱۶	۱۳/۱۴	۵۰
جمع	۵۳۳۸۱	۱۰۰	۳۸۲

قلمرو جغرافیایی پژوهش

ناحیه مرکزی گیلان برابر آخرین آمار تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۵، شامل شهرستان‌های رشت، رودبار، بندرانزلی، صومعه سرا، فومن و شفت می‌شود. ناحیه مرکزی استان گیلان از شمال به دریای خزر، از غرب به شهرستان ماسال و استان اردبیل، از جنوب به ناحیه مرکزی گیلان با مساحت ۶۲۲۰ کیلومتر مربع در عرض جغرافیایی ۳۳ ۴۳ تا ۳۶ ۱۲ ۳۴ ۳۷ شمالی و طول جغرافیایی ۴۸ ۵۲ ۱۱ تا ۵۰ ۰۹ ۳۷ قرار گرفته است. شهرستان رودبار با ۲۵۱۷ کیلومتر مربع بزرگترین شهرستان و بندرانزلی با ۲۹۹ کیلومتر مربع مساحت، کوچکترین شهرستان این ناحیه است. به طور کلی، ناحیه مرکزی استان گیلان دارای ۱۸ بخش، ۲۳ شهر، ۴۷ دهستان و ۹۳۹ آبادی است (شکل ۲).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

ابتدا نمره میانگین برای هریک از گویه‌ها و شاخص‌های اصلی پژوهش محاسبه شده است. نتایج بررسی‌ها در زمینه متغیرهای وابسته در جدول شماره ۲، ارائه شده است. یکی از مسائلی که در توانمندی اقتصادی مددجویان روستا، تأثیرگذار است، سطح معیشت مددجویان است. برای ارزیابی سطح معیشت مددجویان روستایی، تعداد هفت گویه انتخاب شده است. براساس نتایج بدست آمده، شاخص توانایی در تأمین نیازهای اصلی با نمره میانگین $۳/۰۲$ در رتبه اول قرار دارد. در واقع می‌توان گفت توانایی مددجویان روستایی نمونه پژوهش در تأمین نیازهای اصلی، در سطح متوسط است. در رتبه دوم شاخص حمایت اعضای شورا و دهیار روستا از فعالیت‌های اقتصادی مددجویان قرار دارد که نمره میانگین $۲/۷۰$ را کسب کرده است. کمترین نمره میانگین نیز به شاخص درآمد ماهیانه خانوار اختصاص دارد که نمره میانگین $۲/۳۳$ را کسب کرده است و باید گفت در این زمینه وضعیت خانوارها بسیار پایین‌تر از حد متوسط است. به طور کلی به جز یک شاخص، تمام شاخص‌های سطح معیشت مددجویان، پایین‌تر از حد متوسط است. در مجموع و به طور کلی می‌توان گفت نمره میانگین برای شاخص سطح معیشت مددجویان برابر با $۲/۵۲$ برآورد شده است. دومین شاخص در بررسی میزان توانمندی اقتصادی مددجویان روستایی، سطح استقلال مالی این مددجویان است. برای سنجش سطح استقلال مالی، تعداد چهار گویه انتخاب شده است. مطابق با نتایج بدست آمده، شاخص توانایی در پس انداز کردن با نمره میانگین $۲/۵۳$ نسبت به سایر گویه‌های استقلال مالی از وضعیت بهتری برخوردار است. در رتبه دوم شاخص امکان دریافت وام قرض الحسنه قرار دارد که نمره میانگین $۲/۴۸$ را گرفته است. شاخص توانایی بازپرداخت وام‌های بانکی نمره میانگین $۲/۴۷$ در رتبه سوم قرار دارد. نهایتاً شاخص دسترسی به تسهیلات بانکی با سود پایین با نمره میانگین $۲/۳۴$ رتبه چهارم را به خود اختصاص داده است. همانگونه که نتایج نشان می‌دهد نمره میانگین تمام گویه‌های در این بخش پایین‌تر از حد متوسط است. در مجموع می‌توان گفت نمره میانگین شاخص سطح استقلال مالی مددجویان برابر با $۲/۴۵$ است که براساس طیف لیکرت پایین‌تر از حد متوسط است. در گام بعدی میزان رضایت مندی از سیاست‌های کمیته امداد امام (ره) در بین مددجویان پاسخگو بررسی شده است. نتایج محاسبه نمره میانگین برای چهار سیاست حاکی از آن است که مددجویان روستایی ناحیه مرکزی استان گیلان، از سیاست هدایت اعتبارات ناشی از هدفمندسازی بیارانه‌ها با نمره میانگین $۲/۴۶$ بیشترین رضایت مندی و از سیاست پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه ای با نمره میانگین $۲/۰۴$ کمترین رضایتمندی را داشته‌اند (جدول ۳).

جدول ۲. نمره میانگین متغیرها و گویه‌های توانمندسازی اقتصادی

شاخص	گویه	نمره میانگین	رتبه	میانگین شاخص
سطح معیشت مددجویان	شما تا چه حد در تأمین نیازهای اصلی توانایی دارید؟	$۳/۰۲$	۱	$۲/۵۲$
	شما تا چه حد از امنیت شغلی برخوردار هستید؟	$۲/۳۵$	۶	
	میانگین درآمد ماهیانه خانواده شما تا چه حد است؟	$۲/۳۳$	۷	
	شما تا چه حد در این روستا از زمینه‌های شغلی متنوع برخوردار هستید؟	$۲/۳۸$	۵	
	شما تا چه حد توانایی مالی برای انجام فعالیت‌های کشاورزی را دارید؟	$۲/۳۹$	۴	
	امکان کسب درآمد از مشاغل خانگی و کسب و کارهای خرد برای شما تا چه حد در این روستا فراهم شده است؟	$۲/۴۸$	۳	
	اعضای شورا و دهیار روستا تا چه حد از فعالیت‌های اقتصادی شما حمایت می‌کنند؟	$۲/۷۰$	۲	
سطح استقلال مالی مددجویان	شما تا چه حد از قدرت و توانایی در پس انداز کردن برخوردار هستید؟	$۲/۵۳$	۱	$۲/۴۵$
	شما تا چه حد به تسهیلات بانکی با سود پایین دسترسی دارید؟	$۲/۳۴$	۴	
	تا چه حد امکان دریافت وام قرض الحسنه برای شما وجود دارد؟	$۲/۴۸$	۲	
	شما تا چه حد توانایی بازپرداخت وام‌های بانکی را دارید؟	$۲/۴۷$	۳	

جدول ۳. نمره میانگین متغیرها و گویه‌های سیاست‌های کمیته امداد امام (ره)

شاخص	گویه	نمره میانگین	رتبه	میانگین شاخص
سیاست‌های تأمین و تعمیر مسکن	میزان رضایت مندی شما از تعمیر کلی و جزئی مسکن روستایی تا چه حد است؟	۲/۴۸	۱	۲/۳۰
	میزان رضایت مندی شما از احداث فضاهای جانبی روستایی تا چه حد است؟	۲/۳۶	۳	
	میزان رضایت مندی شما از احداث و تعمیر فضاهای خودکفایی روستایی تا چه حد است؟	۲/۲۱	۵	
	میزان رضایت مندی شما از مساعدت به تکمیل واحدهای نیمه تمام روستایی تا چه حد است؟	۲/۳۲	۴	
	میزان رضایت مندی شما از بهسازی و مقاوم سازی مسکن فرسوده روستایی تا چه حد است؟	۲/۳۷	۲	
ارائه خدمات بیمه ای	میزان رضایت مندی شما از پرداخت اجاره مسکن روستایی تا چه حد است؟	۲/۰۵	۶	۲/۳۶
	میزان رضایت مندی شما از ارائه خدمات بیمه اجتماعی طرح‌های اشتغال و خودکفایی تا چه حد است؟	۲/۰۹	۳	
	میزان رضایت مندی شما از بیمه اجتماعی از طریق صندوق بیمه روستاییان و عشایر تا چه حد است؟	۲/۴	۲	
پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه‌ای	میزان رضایت مندی شما از تأمین هزینه‌های درمانی تا چه حد است؟	۲/۶	۱	۲/۰۴
	میزان رضایت مندی شما از تأمین هزینه‌های درمانی تا چه میزان است؟	۲/۶۶	۱	
	میزان رضایت مندی شما از اعطای وام خرید و تأمین مسکن تا چه میزان است؟	۱/۹۵	۳	
	میزان رضایت مندی شما از کمک به خرید لوازم منزل تا چه میزان است؟	۱/۸۱	۵	
	میزان رضایت مندی شما از اعطای ودیعه مسکن تا چه میزان است؟	۱/۷۶	۶	
هدایت اعتبارات ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها	میزان رضایت مندی شما از پرداخت مستمري مددجویان از محل اعتبارات فوق تا چه حد است؟	۲/۹۵	۱	۲/۴۶
	میزان رضایت مندی شما از ایجاد اشتغال و کسب و کار خانگی برای مددجویان از محل اعتبارات فوق تا چه حد است؟	۲/۱۳	۴	
	میزان رضایت مندی شما از بهسازی و نوسازی مسکن مددجویان از محل اعتبارات فوق تا چه حد است؟	۲/۳۳	۳	
	میزان رضایت مندی شما از افزایش پوشش بیمه‌های درمانی مددجویان از محل اعتبارات فوق تا چه حد است؟	۲/۴۴	۲	

در ادامه پژوهش به تحلیل یافته‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش می‌پردازیم. برای این منظور از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی برای بررسی رابطه دو متغیر استفاده می‌شود. همبستگی‌های دو متغیره شامل دو نوع همبستگی فاصله‌ای (با استفاده از آزمون پیرسون) و ترتیبی (با استفاده از آزمون اسپیرمن) است. در این مطالعه با توجه به آنکه متغیرهای وابسته و مستقل در مقیاس فاصله‌ای می‌باشند، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج بررسی ضریب همبستگی پیرسون برای رابطه متقابل متغیرهای مستقل و وابسته در جدول (۴)، نشان داده شده است.

جدول ۴. خلاصه نتایج ضریب همبستگی پیرسون (رابطه متقابل شاخص‌های توانمندسازی اقتصادی و سیاست‌های چهارگانه)

متغیرهای مستقل					
سیاست‌های تأمین و تعمیر مسکن روستایی	ارائه خدمات بیمه‌ای	پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه‌ای	هدایت اعتبارات ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها	Sig.	سطح معیشت
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	R	مددجویان
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Sig.	سطح استقلال مالی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	R	مددجویان

براساس اطلاعات مندرج در جدول (۴) که از نرم افزار SPSS مستخرج شده است، متغیر سطح معیشت مددجویان با تمام متغیرهای مستقل در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ رابطه معناداری دارد. این متغیر با سیاست پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه‌ای بیشترین شدت همبستگی را دارد. متغیر سطح استقلال مالی مددجویان نیز با هر چهار سیاست کمیته امداد امام (ره) رابطه معناداری دارد. بیشترین شدت همبستگی این متغیر نیز با سیاست پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه‌ای است.

در ادامه تحلیل یافته‌های پژوهش، با استفاده از روش رگرسیون خطی، برای هر یک از دو متغیر وابسته پژوهش، متغیرهای پیش‌بین انتخاب شده است. نتایج تحلیل رگرسیون خطی نشان داد که پنج شاخص مستقل به شرح زیر به عنوان شاخص‌های مستقل، توانایی پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته "سطح معیشت مددجویان" را دارند.

- ارائه خدمات بیمه اجتماعی طرح‌های اشتغال و خودکفایی؛
- تأمین هزینه‌های درمانی؛
- اعطای وام خرید و تأمین مسکن؛
- افزایش میزان پرداخت مستمری مددجویان از محل اعتبارات هدفمندی یارانه‌ها؛
- ایجاد اشتغال و کسب و کار خانگی برای مددجویان از محل اعتبارات هدفمندی یارانه‌ها؛

یکی دیگر از متغیرهای وابسته پژوهش، "سطح استقلال مالی مددجویان" بود. در رابطه با شاخص مذکور، نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که می‌توان با کنترل شش سیاست به شرح زیر، استقلال مالی مددجویان را پیش‌بینی و تعیین کرد.

- تعمیر کلی و جزئی مسکن روستایی؛
- پرداخت اجاره مسکن روستایی؛
- بیمه خدمات بهداشتی و درمانی؛
- کمک به خرید لوازم منزل؛
- ایجاد اشتغال و کسب و کار خانگی برای مددجویان از محل اعتبارات ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها؛
- افزایش پوشش بیمه‌های درمانی مددجویان از محل اعتبارات ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها؛

جدول ۵. نتایج تحلیل رگرسیون خطی و تعیین متغیرهای پیش‌بین برای متغیرهای وابسته پژوهش

متغیر وابسته	شاخص‌های پیش‌بین	Sig.	ضریب استاندارد	خلاصه مدل
معیشت مددجویان	- ارائه خدمات بیمه اجتماعی طرح‌های اشتغال و خودکفایی؛	۰/۰۰۰	۰/۲۵۹	R= 0.612 R2= 0.421 Adjust R2= 0.346
	- تأمین هزینه‌های درمانی؛	۰/۰۰۰	۰/۱۹۸	
	- اعطای وام خرید و تأمین مسکن؛	۰/۰۰۲	۰/۱۹۶	
	- افزایش میزان پرداخت مستمری مددجویان	۰/۰۱	۰/۲۲۱	
	- ایجاد اشتغال و کسب و کار خانگی برای مددجویان	۰/۰۰۰	۰/۱۵۸	
استقلال مالی مددجویان	- تعمیر کلی و جزئی مسکن روستایی؛	۰/۰۰۰	۰/۲۳۸	R= 0.542 R2= 0.358 Adjust R2= 0.311
	- پرداخت اجاره مسکن روستایی؛	۰/۰۰۳	۰/۲۲۷	
	- بیمه خدمات بهداشتی و درمانی؛	۰/۰۰۱	۰/۲۰۱	
	- کمک به خرید لوازم منزل؛	۰/۰۰۲	۰/۱۴۱	
	- ایجاد اشتغال و کسب و کار خانگی برای مددجویان	۰/۰۰۰	۰/۱۱۳	
	- افزایش پوشش بیمه‌های درمانی مددجویان	۰/۰۰۰	۰/۱۶۸	

نتیجه‌گیری

توانمندسازی در مناطق روستایی تغییراتی را در دانستنی‌های روستاییان، نگرش، عواطف و در نحوه انجام کار آن‌ها ایجاد می‌کند و با توجه به اینکه توانمند شدن افراد روستایی و به عبارتی، افراد روستایی تا حدود بسیار زیادی به اقدامات آموزشی و ترویجی به منظور افزایش کمی و کیفی، نظام کسب و کار و ساختارها و عملکردهای روستایی بستگی دارد. توانمندسازی روستایی محصول دسترسی افراد به عواملی همچون اطلاعات، سرمایه، شبکه‌ای از اعتماد در روابط اقتصادی و مهارت در تصمیم‌گیری است که در متن فضا هویت می‌یابند و به صورت نظامند جایگاه و موقعیت روستاییان در بهره‌برداری از منابع و امکانات را در جوامع محلی تحت تأثیر قرار می‌دهند. شکل‌گیری چنین محصولی نیازمند ابزاری است که با ایجاد ارتباطات پویا، فضای لازم جهت دسترس‌یافتن به این عوامل را فراهم سازد و زمینه را برای تعریف موقعیت و جایگاه متوازن اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی مهیا کند. به طور کلی اقتصاد روستایی در برگیرنده فضایی از روابط و شیوه‌های تولید است که کنترل‌کننده اصول زیربنایی اقتصاد یعنی تولید، توزیع و مصرف می‌باشد. زمانی نظام اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی از بهره‌وری و کارایی لازم برخوردار می‌شود که دسترسی

به منابع و امکانات جهت ارتقای ظرفیت‌های شناختی، تسهیل مبادلات، توسعه زیرساخت‌ها و مهارت در تصمیم‌گیری روستایی است، به گونه‌ای که فرصت دسترسی همگان به الزامات توسعه اقتصادی اطلاعات، سرمایه، مهارت و اعتماد در روابط میسر شود. افزون بر این می‌توان گفت که تحقق توسعه روستایی تا حدودی ناشی از توانمندسازی روستاییان است. و به عبارت دیگر، توسعه روستایی تابعی از تغییر و تکامل دانش و مهارت کشاورزان است. زیرا همان طوری که آن‌ها از پذیرش روش‌های جدید و جدیدتر استقبال می‌کنند، و به تبع آن افکارشان نیز متحول می‌گردد و در نتیجه نگرش جدیدی در آن‌ها نسبت به فعالیت‌ها کشاورزی ایجاد می‌شود. در نهایت، می‌توان گفت که مجموعه این دگرگونی‌های اعتماد به نفس روستاییان را بالا می‌برد و توسعه روستایی منجر می‌گردد. به این خاطر، توانمندسازی مهمترین بستر برای تحقق توسعه روستایی قلمداد می‌شود.

در این پژوهش موضوع توانمندسازی اقتصادی خانوارهای روستایی تحت پوشش کمیته امداد امام (ره) در رابطه با سیاست‌های اصلی این کمیته در ناحیه مرکزی استان گیلان با استفاده از تکنیک پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. براساس نتایج پژوهش، در بین دو شاخص مورد مطالعه در بخش اقتصادی که به صورت کیفی و از طریق طیف لیکرت بررسی شده‌اند، شاخص سطح معیشت خانوارها با نمره میانگین ۲/۵۲ نسبت به شاخص استقلال مالی وضعیت بهتری دارد. در رتبه دوم شاخص سطح استقلال مالی مددجویان با نمره میانگین ۲/۴۵ قرار دارد. براساس نتایج پژوهش، در بین چهار سیاست مورد مطالعه، رضایت مندی از سیاست هدایت اعتبارات ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها به خانوارهای تحت پوشش با نمره میانگین ۲/۷۸ در رتبه اول قرار دارد. در رتبه دوم رضایت مندی از سیاست ارائه خدمات بیمه ایبا نمره میانگین ۲/۶۷ قرار دارد. رضایت مندی از سیاست‌های تأمین و تعمیر مسکن روستایی و پرداخت اعتبارات خرد قرض الحسنه‌ای نیز به ترتیب با نمره‌های میانگین ۲/۶۱ و ۲/۵۳ در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند. براساس نمره‌های بدست آمده برای هر یک از چهار سیاست، نمره نهایی برای میزان رضایت مندی مددجویان روستایی از سیاست‌های کمیته امداد امام (ره) در ناحیه مرکزی استان گیلان برابر با ۲/۶۴ برآورد شده است.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

منابع

- طاهرخانی، مهدی. (۱۳۸۵). رابطه شهر و روستا در ایران، جزوه کلاس درس، رابطه شهر و روستا، گروه جغرافیا دانشگاه تربیت مدرس. حسینی، نسیم. (۱۳۹۳). تحلیل فضایی عوامل مؤثر بر توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: صادق اصغری لقمجانی، دانشگاه زابل.
- محمدی یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی و احمدی، کبری. (۱۳۹۳). بررسی اثرات اعتبارات خرد بر توانمندسازی اقتصادی فقرای روستایی. *جغرافیا و توسعه*، ۱۲(۳۵)، ۲۳۳-۲۴۷.
- عناستانی، علی اکبر؛ شایان، حمید؛ خسروبیگی، رضا و تقی‌لو، علی اکبر. (۱۳۹۰). نقش ویژگی‌های مکانی-فضایی مشارکت در توانمندسازی اقتصادی روستایی. *مجله برنامه ریزی منطقه‌ای*، ۱(۴)، ۱-۱۳.
- غفاری، غ. دارابی، ح. و جهانگیری، پ. (۱۳۸۸). بررسی شاخص‌های توانمندسازی با تاکید بر زنان سرپرست خانوار. دومین همایش توانمندسازی و توانمندسازی زنان سرپرست خانوار، تهران.
- رضوی، محمد رضا. (۱۳۸۴). بکارگیری رویکردها و تکنیک‌های مشارکتی گام Xa به سمت ظرفیت‌سازی سازمانی و توانمندسازی مردم در جوامع محلی، چهارمین کارگاه آموزشی مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی، تهران، کمیته ملی آبیاری و زهکشی.
- شریفی، محمد امین؛ اسدی، علی؛ کلانتری، خلیل و آگاهی، حسین. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر خودکفایی خانوارهای زن سرپرست مطالعه موردی خانوارهای استان کردستان. فصلنامه مطالعات زنان جامعه‌شناسی و روانشناسی، ۸(۴)، ۱۲۱-۱۴۱.
- کیمیایی، س.ا. (۱۳۹۰). روش‌های مورد استفاده برای توانمندسازی زنان سرپرست خانوار. *رفاه اجتماعی*، ۱۱(۴۰)، ۶۳-۹۲.

Cranwell, M. R. et al (2005). A model food entrepreneur assistance and education program: the northeast center for food entrepreneurship. *Journal of food Science Education*, 4(4), 56-65.

- Jackson, M. A. (2010). Empowering Women of Nepal: An experience of empowerment in the land of the Himalaya.
- Anderson, K., & Sandmann, L. (2009). Toward a model of empowering practices in youth-adult partnerships. *Journal of Extension*, 47(2), 25-34.
- Beeton, S. (2006). *Community development through tourism*. Landlinks Press.
- Bowen, R., & Lawler, S. (2009). Learning Approach to Sustainable Agriculture and Rural Development: Reflection from Hawkesbury. *University of Western Sydney*, 155-159.
- Evans. E.N. (2010). Liberation Theology. Empowerment Theory and Social Work Practice with the Oppressed International Social Work, 234- 235.
- Horrel, S., & Krishnan, P., (2006). Poverty and Productivity in Female Headed Households in Zimbabwe. *Journal of Development Studies*, 38(5), 327-341.
- Jackson, M.A. (2010). Empowering Women of Nepal: An experience of empowerment in the land of the Himalaya. (*Doctoral dissertation, Prescott College*).
- Malhotra. A., (2003). Conceptualizing and Measuring Women's Empowerment as a Variable in International Development. *Paper was presented at the Workshop on Measuring Empowerment: Cross-Disciplinary Perspectives Washington DC: The World Bank*. 1-5.
- McMillan. C.L., O'Gorman. K.D., & MacLaren. A.C. (2009). Commercial Hospitality: A Vehicle for the Sustainable Empowerment of Nepali Women. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 23(2), 189-208.
- Mirka, M.R. (2005). *Agri business & entrepreneurship*. GDC Rural Research Foundation.
- OECD. (2012). Women's economic empowerment. 2-4.
- Scheyvens. R. (2003). Local Involvement in Managing Tourism. In S. Singh, D. Timothy, & R. Dowling. *Tourism in Destination Communities*, (229-252). CAB International.
- Timothy, D.J. (2007). Empowerment and stakeholder participation in tourism destination communities. In A. Church, & T. Coles, *Tourism, Power and Space* (pp. 199-216). LONDON AND NEW YORK: Routledge.
- Tremblay, C. & Gulberlet, J. (2010). Empowerment trough participation: ussessingthe voies of leaders from recycling cooperatires in Sao Paulo, Brazil, *oxford university pres and community development journal*. PP: 3.

How to cite this article:

Mohammadi, A., Amar, Teymor & Moulai Hashjin, N. (2022). The Relationship between Imam Relief Committee Policies and Economic Empowerment Indicators for Rural Covered Households (Case Study: Central District of Guilan Province). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(3), 563-572.

ارجا به این مقاله:

محمدی، علیرضا؛ آمار، تیمور، و مولائی هاشجین، نصرالله. (۱۴۰۱). بررسی رابطه سیاست‌های کمیته امداد امام (ره) و شاخص‌های توانمندسازی اقتصادی خانوارهای زیرپوشش روستایی (مطالعه موردی: ناحیه مرکزی استان گیلان). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷(۳)، ۵۶۳-۵۷۲.